

DATE PRIVITOARE LA SITUAȚIA ECONOMICĂ A JUDEȚULUI DÎMBOVIȚA LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XVIII-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA

MARIA IANCU

În timpul parcurs din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și pînă la Revoluția din 1848, procesul de destrămarea a feudalismului, ale cărui forme apăruseră sporadic și mai înainte a devenit trăsătura caracteristică a evoluției social-economice a Țărilor Române.

Județul Dimbovița se încadrează în această atmosferă de înnoire a societății românești, aducîndu-și contribuția la marile evenimente ce vor marca trecerea la orînduirea capitalistă, și anume Mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu și Revoluția din anul 1848.

Pe plan economic se remarcă înființarea de manufacturi, printre care menționăm pe aceea de sticlă din Tirgoviște, ce a fost creată la sfîrșitul secolului al XVIII-lea cu un capital de 1004 taleri¹. Aceasta continuă să-și desfacă produsele în sudul Dunării și la începutul sec. al XIX-lea². În anii 1782—1783 se cercetează în două rînduri jalba înaintată domnitorului de „6 pămînteni steclari ot Tirgoviște“ care sînt „steclari domnești scutiți cu pecetluit gospod“, scutiți de alte dări decît că „dau sticle de trebuința curței“. Ei fiind pămînteni, cu știința acestui meșteșug „ce le-au coborît de la părinții și moșii lor“, cer să li se dea voie „cu a lor cheltuieală să-și prefacă cherhaneaua, neaducînd prin aceasta nici un „prejudiciu“ fabricii de sticlă a lui Mina Ceriumgiu care inițial fusese asociat cu ei“³.

În anul 1791 se reamintește din nou de fabrica de sticlă a lui Mina Ceriumgiul (Mina Argintarul, turc de origine), care era asociat de data aceasta cu Savu și Coman.

Fabricarea sticlei la Tirgoviște era încurajată și ocrotită de autorități, lucru ce reiese și din tariful vamal al vremii. De exemplu cel

¹ *Istoria României*, vol. III, p. 645.

² *Ibidem*, p. 647.

³ C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea a II-a, p. 564.

de la 1 ianuarie 1792 stabilea ca „sticlele care vin din Tîrgoviște, plătesc taxa de 40 bani carul“ — sumă desigur destul de mică față de cei 220 bani plătiți pentru povara (o măsură mult mai mică decît carul — n.n.) de sticle aduse din „Țeara Ungurească și Leșească“⁴.

Un document din anul 1793 aprilie 26, ne informează despre existența sticlăriei de la Șotinga. Aceasta se bucura de un mare prestigiu întrucît domnitorul, în menționatul act, cerea ispravnicilor județului să-i trimită prin „proto-meșterul fabricii probe de toate felurile de sticlă ce lucrează“.

În istoria Țării Românești editată de frații Tunusli în 1806 se afirmă că se lucrează sticla și la satul Diicești (Doicești).

În tot cuprinsul secolului al XVIII-lea se menționează extragerea sării de la Ocna Mică de lângă Tîrgoviște⁵.

Mitropolia din Tîrgoviște își mai asigura venituri din exploatarea sării de la Ocna Telega și anume aceasta trebuia să dea anual „mertic de sare bolovani 100“. Așa ne confirmă hrisoavele domnești, din anul 1775 semnat de domnitorul Alexandru Ioan Ispilanti⁶ și din 1783 întărit de Mihai Suțu⁷.

Tot în veniturile Mitropoliei intra exploatarea petrolului de la Drăgănești (Gura Ocniței) așa cum ne semnalează un document din 11 iunie 1749, care menționează prezența aici a unui „badeu“, adică păcură, ce era folosită de către mitropolie și moșnenii aceluia sat. De altfel exploatarea petrolului de aici era mai veche deoarece moșnenii cereau să ia acest produs, păcura, „după cum am luat și pînă acum“⁸.

Printre morile mai importante din oraș era aceea din anul 1742 din posesia mănăstirii Dealu. Avea „două roate“ și pentru „prefacerea“, „din fier și oțel“ s-au cheltuit 119 taleri⁹. Numărul meseriașilor a crescut în această perioadă, iar printre ei sînt menționați: meșterul cel mare Suiulgiul¹⁰, în anul 1803, vătaful de zidari Marin zet, Neagoe țiganul și zidarul Nicolae Bucureșteanu ce se angajau pentru facerea caselor din curtea bisericii Sf. Vineri¹¹. Mai erau în anul 1804 pietrarii Gheorghe și Ilie¹². Ion Cizmarul și Andrei Sîrbul Cizmarul din Tîrgoviște vindeau la 5 martie 1803 „niște locuri de porumb în cuprinsul grădinii domnești...“, pentru 20 taleri pentru a se face grădină bisericii Sf. Vineri“ (metohul M-rii Dealu)¹³.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 555.

⁶ Arhivele St. Buc., Mitrop., B. XXXIII/7.

⁷ *Ibidem*, XXXIII/8.

⁸ *Ibidem*, CL. XXIII/83.

⁹ Arhivele St. Buc., Mănăstirea Dealul, XXI/5.

¹⁰ Arhivele St. Buc., Mitrop. B, XXXIII/9.

¹¹ Arhivele St. Buc., Mănăstirea Dealu, XVIII/5.

¹² *Ibidem*, XVIII/6.

¹³ *Ibidem*, XVIII/4.

În anul 1802, pe locul bisericii Roșii, se ridică o „prăvălioară de barbierie (...) cu învoire ca să dea bisericii pe tot anul câte una oca făclii“¹⁴. Biserica era metoh al mănăstirii Dealu.

La începutul secolului al XIX-lea exista în Tirgoviște o uliță a măcelarilor¹⁵ ceea ce însemna că această ocupație era destul de răspândită.

În Tirgoviște se mai semnaleză la sfârșitul sec. XVIII și începutul celui de al XIX-lea o intensă activitate comercială. Numai în urma hătișerifului din 1792, prin care se întărea comerțul austriac din Țara Românească, în oraș s-au înființat numeroase „prăvălii“ cu marfă austriacă¹⁶.

Negustorii localnici erau organizați în companii și corporații. Compania din septembrie 1820 era formată din 9 cruci și 19 nume. O cruce era formată din 2 nume. Fiecare nume plătea 15 taleri pe tetramină (4 luni) sau 285 taleri pe an. În 1821 compania era formată din 10 cruci și 21 nume și plăteau în total 315 taleri. La 20 septembrie 1824 Grigore Dimitrie Voievod dă un hrisov companiei din Tirgoviște prin care fixa dajdia la 25 taleri de nume pe tetramină sau 45 taleri pe an.

În ceea ce privește prețul pământului la Tirgoviște, un loc de casă se vindea cu 6 taleri¹⁷ iar o vie de 7 1/2 pogoane cu 240 taleri¹⁸. Printre cele mai mari proprietăți era Curtea domnească și de aceea era vizată de unii boieri spre a fi acaparată. Boierul Isaac Ralet a reușit de altfel, în 1813, pe motiv că ruinele fostului palat domnesc sînt „cu totul netrebuincioase rămînînd a fi numai pentru încuibarea păsărilor sălbatice“ și să și le însușească cu aprobarea domnitorului Ioan Gh. Caragea. Cererea sa înaintată domniei, de a-și face aici „o grădină și o locuință în care să se retragă în caz de nevoie“¹⁹ fusese susținută și de „veliții boieri“ printre care erau : Constantin Filipescu — vel vistier, Radu Golescu — vel ban, Barbu Văcărescu-vel vornic, Grigore Băleanu-vel logofăt. Dar numai după un an de stăpînire a ruinelor și curții domnești, Isaac Ralet se plînge lui Vodă Caragea că „s-a făcut călcare“ de către unii localnici care și-au ridicat aici „binale“ (prăvălii). Domnul hotărăște ca ispravnicul „ot sud Dimbovița“ să facă imediat hotărînicia locului domnesc“²⁰.

Executînd această poruncă ispravnicul a găsit că grădina domnească „pînă în iazul morilor celor vechi“ de pe Ialomîța avea 143 stînjeni, palme 5, dintre care 72 stînjeni aparțineau atunci Mănăstirii Dealu, iar restul revenea lui Isaac Ralet²¹. Prea mare folos nu i-au adus fa-

¹⁴ *Ibidem*, XVIII/2.

¹⁵ Arhivele St. Buc., M-rea Viforita, 7 11.

¹⁶ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, Buc. 1929, vol. II, p. 81.

¹⁷ Arhivele St. Buc., Mitropol. B, XXXIII/6.

¹⁸ *Ibidem*, LV/25.

¹⁹ *Ibidem*, XXXIII/17.

²⁰ *Ibidem*, XXXIII/21.

²¹ *Ibidem*, XXXIII/23.

miliei Ralet ruinele Curții Domnești căci, în 1827, cei trei fii ai bătrînului vornic hotărâsc să cedeze locul lor bisericii Domnești, spre a-i lărgi proprietățile dimprejur și a nu „se închide drumul sfintei Biserici din toate părțile“²².

Această renunțare își găsește justificarea mai ales în protestele care trebuie să se fi produs din partea orașenilor întrucît în cei aproape 14 ani de stăpînire, Isaac Ralet n-a îndrăznit nici măcar să hotărînească locul sau să-și construiască case, așa cum dorise inițial.

Domnitorii Ioan Gheorghe Caragea, în 1813, și apoi Alexandru Suțu, în anul 1820, încearcă să răpească moșia tirgoviștenilor dar nu reușesc pentru că adevărații stăpîni s-au dovedit, prin unirea și perseverența lor, a fi mai puternici.

În legătură cu diferite construcții de amenajare a orașului la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, adică în perioada de trecere la noua orînduire, capitalistă, se poate menționa construirea unei cișmele în Tirgoviște, a cărei îngrijire era asigurată de „liude patru ot oraș Tirgoviște“²³. Apa urma să fie adusă din afara orașului printr-un canal de olane. Mai tîrziu, și anume în jurul anului 1822, după ce tirgoviștenii își reluaseră moșia cotropită de Alexandru Suțu, îi vedem angajați în lucrările de captare a apei în oraș prin orloaie de olane așezate într-o solidă zidărie de cărămidă. Acum se construiesc cișmele nu mai la tîrgul de afară, ci și la biserica Tîrgului, și Mitropolie.

Zorile noii orînduiri mai sînt anunțate de intensificarea acțiunilor antif feudale pornite din mijlocul maselor populare, adevăratele făuri-toare ale istoriei. Astfel pe baza „unei cărți“ a domnitorului lui M. Mavrogheni, cunoaștem cum locuitorii de pe moșia Săcuieni refuzau în anul 1790 să mai dea dijma Mitropoliei Tirgoviștei. Locuitorii, „nu se supun ca să-și facă claca și să dea dijma finului și a porumbului și a altor semnături după vechiul obicei“. Ei „stau cu împotrivire, semețindu-se numai într-o carte ce o au la mină de la domnul Mavrogheni și într-o adeverință a răposatului starețului nostru ce le-au dat-o de mare silă“.

Pentru rezolvarea acestei situații domnitorul cerea „cinstitului Divan“ să facă strașnică poruncă către dumnealor boierii ispravnici ai județului să-i supună pe acești numiți locuitori²⁴.

În 1792 Mitropolia Tirgoviștei se plîngea domnitorului că locuitorii moșiei Aninoasa nu-și respectau îndatoririle „de achitare a vinăriciului“²⁵. Aceiași nesupunere — formă a luptei de clasă, binecunoscută în evul mediu — se repetă și în anul următor pe moșia Aniroasa, ceea

²² *Ibidem*, XXXIII/25.

²³ *Ibidem*, XXXIII/9.

²⁴ *Ibidem*, CL XXIII/64.

²⁵ *Ibidem*, XXXIV/25.

ce face pe Climet iconomul Mitropoliei să revină asupra aceluiaș caz²⁶. Adesea însă manifestările luptei de clasă în Țirgoviște și împrejurimile sale depășesc stadiul nesupunerii la plata obligațiilor și constituie un vădit pericol pentru boieri și domnie, care cedează în fața celor mulți.

Numai așa se poate explica de ce domnitorul Ioan Gheorghe Caragea se adresa, la 4 aprilie 1815, vistierului că „pentru a rămîne jăluitorii mulțumiți, primim cererea lor și poruncim să li se orînduiască ca județ la orașul Țirgoviște acel cerut de dinșii“. Era vorba de Nicolae Logofătul, „carele și mai înainte au fost județ vechi al lor zicînd că acela le știe starea și puterea și la toate pricinile lor îi îndreptează și îi chivernisesc de rămîne obștea mulțumită“²⁷.

Tot un rezultat al presiunii maselor țirgoviștene îl constituie desființarea polcovniciei din oraș, prin actul domnesc din 6 iunie 1817. Populația se plînsese că polcovnicul „pricinuieste supărări locuitorilor... și nu numai aici în oraș (...), ci trec și peste hotarele orașului de face jafurile locuitorilor“. Odată cu cartea „de rădicare a polcovniciei“ domnitorul mai porunca ca să se citească această hotărîre în „auzul tuturor locuitorilor de obște (...) spre a le fi știută“²⁸. Se temea desigur de vre-o răzvrătire din partea celor nemulțumiți și căuta să liniștească spiritele. Domnitorul Ion Gheorghe Caragea suferă o înfrîngere din partea țirgoviștenilor, atunci cînd cu ajutorul citorva boieri urmărește să cotopească moșia orașului (alcătuită din satele Teiș, Prișeaca, Colanul, Ulmi, sub pretext că ar fi domnească și profitînd de faptul că adevărații stăpîni nu aveau nici un hrisov de întărire a proprietății lor. Orășenii află și, printr-un legămînt scris la 31 martie 1813, se unesc să lupte pentru apărarea drepturilor lor. Aceiași încercare o face și Alexandru Șuțu, iar rezultatul este și mai nefericit pentru domnie, întrucît ea dă naștere la o mișcare în masă a țirgoviștenilor, în anii 1820—1821, ce este calificată drept „cea mai violentă și cea mai caracteristică luptă a orășenilor împotriva stăpînitorilor feudali“²⁹. Acesta, sub pretext că moșia țirgoviștenilor nu avea stăpîn, a trimis comișei s-o delimiteze pentru a o lua în stăpînire. Dar clopotele din mahalale au început să sune, chemînd pe țirgovișteni la luptă. Aceștia au atacat cu pietre reședința comișeilor, i-au alungat, și au trimis apoi o delegație de 300 de oameni la București să protesteze împotriva înstrăinării moșiei lor.

Domnitorul, temîndu-se să nu se extindă tulburările și în capitală, a convocat un divan extraordinar care să trateze cu răsulații.

În februarie 1821, în condițiile desfășurării Mișcării lui Tudor, a sosit la București o nouă delegație a țirgoviștenilor. Guvernul provizoriu a convocat divanul și a trebuit să dea o declarație (martie 1821), prin care obștea Țirgoviștei reintra în drepturile locuitorilor săi.

²⁶ *Ibidem*, XXXIV/26.

²⁷ V. A. Urechea, *Istoria românilor*, vol. X, p. A., pag. 669.

²⁸ *Ibidem*, p. 690.

²⁹ *Istoria României*, vol. III, p. 681.

Acest moment din lupta orășenilor din Tîrgoviște mai este surprins de Ion Ghica într-una din scrisorile sale către Vasile Alecsandri³⁰. Un călător rus aflat la București în anul 1820 amintește în însemnările sale despre „venirea a 120 deputați din Tîrgoviște cu jalbă la domnitorul Șuțu care voia să răpească pămînturile tîrgoviștenilor pe motiv că „odinioară acele pămînturi aparținuseră familiilor domnești“. Din această pricină, menționează călătorul rus „ei se răscolaseră și erau gata să omoare pe slujbașul însărcinat cu executarea poruncii domnești“³¹.

Un alt călător, de aceeași origine, și anume Ignatie Iacovenco, funcționar la consultatul rus din București, a înregistrat în mai multe scrisori evenimentele legate de Mișcarea revoluționară din anul 1821. Le-a publicat într-o lucrare apărută în 1834, cu titlul „*Moldova și Muntenia de la 1820 la 1829 în 53 de scrisori*“. În lucrare dă relații și despre evenimentele din luna octombrie 1820 (care desigur l-au impresionat) referitoare la „o deputație din Tîrgoviște“, care „veni în București la Alexandru-Vodă Șuțu, ca să protesteze contra intenției domnești de a se lua moșia orașului“³². F. G. Laurençon, care a stat 12 ani în Țara Românească, pretinde că a fost martor ocular la mișcarea condusă de Tudor Vladimirescu. La Tîrgoviște i se pare a fi văzut puțul lui Negru-Vodă, unde (Tudor) aruncă boierii și unde a fost aruncat el însuși³³.

Din cele cîteva aspecte desprinse din noianul de transformări ce au avut loc și în județul Dîmbovița la sfîrșitul sec. al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, se poate deduce că aceste meleaguri și-au adus aportul și atunci ca și acum la dezvoltarea societății românești la progresul și prosperitatea sa.

³⁰ Ion Ghica, *Opere*, vol. I, E.S.P.L.A., pag. 205.

³¹ Gheorghe Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, Buc. 1947, p. 225.

³² N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Ed. II, vol. III, Buc. 1929, p. 135—136.

³³ *Ibidem*, p. 133.